

המחלה הנושנה / נתן אלתרמן

1

במרחק שנים-עשר קילומטרים מירושלים, בצדה של דרך המתמשכת מבית-לחם לחברון, שוכן הכפר הערבי אל-ח'אדר ובו מנזר יווני.

בראשית המאה היו מביאים למנזר זה, לשם ריפוי, אנשים אחוזי טירוף ותקופי רוחות-רעות ודיבוקים שונים, וכאן היו מזומנות להם שיטות טיפול מכל הסוגים, החל מקמיעות והשבעות ועד כבילה באזיקים, או שיטות-הלם של טלטולים וזעזועים שנועדו להתיש את הכוחות השטניים ולסלק אותם מן הגוף.

מזה עשרות בשנים אין המנזר עוסק במחלות כאלה, אך בשבוע זה, שעה שאחד הנזירים הישישים השקיף מראש גג על הנעשה מסביב, נתגלה לעיניו חזיון שהזכיר לו, אמנם בשינוי צורה, שמץ-מה מאותה התעסקות במוכי-אלהים.

הוא ראה בראש גבעה אחת קבוצה של פציינטים יהודים, כשהם יושבים בשורה על האדמה ולמולם כמה וכמה סניטרים שבאו דחופים, לאחר שחיפשו את חוליהם ומצאום כאן. סניטרים אלה ניסו לשדל את היושבים, קודם בלשון רכה, שייכנסו לרכב, אשר בא להסיעם, ולאחר שלא נענו החלו מרימים ונושאים ומעבירים וגוררים אותם, כששני אחים אוחזים בכל חולה, המגיב בפאסיביות אפיינית. כך עד שתמה ההעברה, והגבעה נשארה שוממה וריקה כשהייתה.

אז ירד הנזיר הישיש במדרגות מן הגג ותוך כך הרהר, שאכן השנים עוברות, אך טירופו של עולם בעינו עומד.

2

אילו ביקש אותו נזיר שנסביר לו פשר המעשה שנתרחש אותו יום, היה נוכח לדעת כי לא טעה. היינו אומרים לו כי אין ספק שאותם אנשים שרבעו על הגבעה היו טעונים טיפול. די היה לשמוע אפילו מקצת טענותיהם – כגון שהם מצפים לעזרת המוסדות – כדי שנבין שיש כאן מקרה ברור של ערעור-המוחין. צריך יהודי באמת לחיות בעולם התווה כדי לומר שיש לו זכות להתנחל מעבר לקו הירוק, ולא עוד אלא לדבר על מבני-רבע ועל פיתוח האיזור ושאר מושגים המחזירים אותנו אל חשכת ימי-הביניים.

כדי לתפוס עד היכן הדמדום מגיע, נציין כי דוברי הקבוצה המעורערת טענו, בין השאר, שהם מגשימים למעשה את סעיף ההתנחלות שהממשלה עומדת עליו, ואילו קיימה ממשלת ישראל, ולו במעט, את המובטח

באותו סעיף, היו תופעות של טירוף פרטי נמנעות מאליהן. טענה זו אין בה חידוש ומקורה אותו חולי יהודי נושן שפרופסורים אחדים כבר אבחנו אותו והגדירוהו ואף עשאוהו נושא לסימפוזיונים, אם כי, למעשה, אפשר למצותו במלים מספרים, כפי שנראה להלן.

3

הכל יודעים כי עד לפני עשרים שנה ומשהו היה שגוען זה – אשר לפיו לא רק מותר אלא אף חובה להתיישב בארץ-ישראל, ולא כל שכן בשטחים פנויים שלה – מקובל על הרבים. כדי שלא לבייש קראו לטירוף זה בשם ציונות. הנגועים במחלה זו דגלו במושגים כגון "הפרחת השממה" או "בזכות ולא בחסד" והערבוביה הייתה כה רבה, עד כי אפילו מקומות כמו חברון או בית-לחם או יריחו נחשבו כחלק מארץ-ישראל. עקבותיה של תפיסה מעורבבת זו אנו מוצאים גם לאורך אותן מאות שנים של נדודי-גולה ורדיפות, שבהן היו יהודים משתדלים לקבל שקיק של עפר מארץ-ישראל על-מנת להיקבר עמו, בלי להבדיל כלל בין עפר שממערב לקו שביתת-הנשק ובין עפר שאינו אלא מן השטחים המוחזקים.

מאז עליית הביל"ויים ואילך נשתרש עקרון חוסר-ההבחנה ולבש צורה מוחשית. מחלת-נפש זו – שגרסה כי אין תחומים אסורים להתיישבות יהודית בארץ-ישראל – הייתה מגיעה מפעם לפעם אף לממדים של מגיפה ואז היו החולים עולים ומתיישבים בקצב קדחתני ממש, על אף כל סכנות ואיסורים. כמה מתקופות אלו אפילו נעשו שם-דבר, כגון ימי "חומה ומגדל" או יום "אחת עשרה הנקודות".

כעת המושגים אחרים, ורבים מן החולים לשעבר מכריזים כיום בפה מלא כי כל אותו רעיון של ארץ-ישראל לא היה אלא פרי דמדומם וסילוף של עקרונות צדק ומוסר, וכי במקום לדבר על התיישבות מעבר ל"קו הירוק" מוטב שנצטער על הראשונות ונדע כי אף בשפלת החוף ובגליל ובעמק יזרעאל עלינו להתהלך נכלמים ואשמים ופנינו כבושות בקרקע שאינה שלנו.

4

למען המת ייאמר כי מפעם לפעם אתה מוצא גם כיום נצנוצים חוזרים של אותו חולי, כגון בסעיף-התנחלות שבמצע המערך, המבטיח "התיישבות עירונית וכפרית בשטחי מולדת". סעיף זה נראה כיום לרבים כצלוקת ישנה שכבר אין מרגישים בקיומה. ואכן, מקרה-המתנחלים בשבוע זה לא עורר כמעט כל הדים בציבור לעומת מקרים קודמים שגרמו התרגשות של ויכוחים נסערים. המתנחלים עלו על הקרקע ואילו כוחות הבטחון באו והורידו אותם. לכל היותר אפשר לומר כי אלה ואלה עשו את המוטל עליהם. יש להניח כי במשך הזמן ייכנסו הדברים למסלול השגרה. יהודים יתנחלו מדי פעם והממשל יסלק אותם, עד שהדברים ישתבצו אפילו במסגרת של טקס מיוחד וייתכן שבסופו של דבר אפשר יהיה להזמין לאחד הטקסים הללו גם את הרצפליד ולבקשו להשתתף בגרירת המתנחלים מן המקום ולפצוח בשיר "שורו הביטו וראו, מה גדול היום הזה".

5

שעה שעלו המתנחלים לגבעה, באו השכנים הערבים לברך אותם. הכתבים אומרים כי אין לדעת אם שכנים אלה שמחו באמת על בוא המתיישבים היהודים, אך עד שאנו שואלים שאלה זו יש דבר אחד שאנו יכולים לומר בבטחון גמור: ערבים אלה באו לברך את המתנחלים לא מפני ששמחו על כך, ולא מפני שהעמידו פנים, אלא מפני שהיו בטוחים שזהו זה. היהודים באו להתיישב כאן וסוף פסוק.

ייתכן אפילו כי בכך נתפרק לגבי אנשי הכפרים ההלו מתח התמהוון על שכבר עברו כמעט שלוש שנים ושום נקודה יהודית לא קמה בסביבה. ייתכן שכמה מהם הרגישו אפילו תחושת רווחה על שמעתה אולי יהיו בטוחים יותר מסחיסות המחבלים. ייתכן כי אילו הקדמנו ליישב אזורים אלה, כבר היינו רואים עכשיו יחסי שכנות ומסחר בין המתיישבים החדשים ובין ערביי הסביבה וייתכן שאילו נעשה הדבר בממדים ראויים לשמם היה הדבר משתקף אפילו בתכניות מסוימות של גורמי חוץ בעניין "תיקוני-גבול זעירים בלבד".

על-כל-פנים, מה ששייך לערביי המקום מסתבר שהם הבינו את עליית המתנחלים הללו יותר **משאנו** מבינים אותה, אך בעודם מקבלים את העובדה המוגמרת הזאת ראו את כוחות-הבטחון באים לגרור את המתיישבים מן המקום ואז חדלו באמת להבין את המתרחש.

כך עמדו תוהים עד שקם זקן אחד ואמר:

-אני אסביר לכם, הוי אחי, מדוע גררו היהודים את המתיישבים הללו מן הגבעה.

וכאשר ראה, כי שומעיו מטים אוזן, הוסיף ואמר:

-היהודים עשו כן כדי להראות, כי שום כוח לא יוציא אותם מפה אם הם עצמם לא יעשו זאת במו ידיהם.

כמה זקנים נענעו בראשיהם כשהם תוהים על חכמתם וערמתם של יהודים אלה, ואחד מהם שאל:

-ולאן הסיעו את המתיישבים הללו?

-הסיעו אותם – אמר הזקן – למקום אחר, כדי לחזור על אותו מופת. כך יעברו ממקום למקום על פני כל אזורי הגדה המערבית ויש להם אפילו שם מיוחד לכל המעשה הזה.

וכשנשאל מהו השם הזה, ענה ואמר:

-ישראל יציה של השטחים.